

Verslag studiedag 'dekoloniseer je gemeente: cultuurbeleid'

Deze studiedag is een onderdeel van het [leertraject 'dekoloniseer je gemeente'](#) en kwam tot stand met de steun van de Vlaamse overheid.

1. Dekoloniale fietstocht + workshop

De dag begon met een dekoloniale fietstocht door Antwerpen, geidst door dekolonisatie-experte Judith Elseviers. Aan de hand koloniale monumenten en instituten in de stad schetste Judith de Belgische koloniale geschiedenis én werd duidelijk hoe die duistere periode zich nog steeds laat voelen. Het schrikbewind van Leopold II waart nog steeds door onze openbare ruimte en werkt tot op de dag van vandaag door in tal van domeinen, van economie, wetenschap en cultuur tot gezondheidsbeleid. We houden halt bij:

- Station Antwerpen-Centraal
- Lambermontplaats
- Museum voor Schone Kunsten
- Leopold De Waelplaats
- Tropisch Instituut
- De voorziene haltes aan het MAS (Museum aan de Stroom) en CMB (Compagnie Maritime Belge), slagen we over wegens tijdsgebrek, maar Judith gaf wel de toelichting.

Na een warme ontvangst in de Permeke bibliotheek, kijken we terug op de fietstocht. Dit was duidelijk geen alledaagse toeristische gidstocht, zo blijkt uit de discussie:

- Ongelooflijk hoe het succes van zoveel grote Belgische bedrijven en instellingen is opgebouwd op de kap van Congo
- Niet is wat het lijkt, je zou kunnen denken dat Leopold II en kornuiten (bv. baron Dhanis) heel wat goeds hebben gedaan, als je kijkt naar de monumenten, naar de namen van pleinen en straten. We zijn het koloniaal systeem nog altijd aan het promoten.
- Deze fietstocht maakt de kolonisatie concreet en menselijk. Storytelling werkt beter dan droge feiten voor bewustmaking.
- Koloniale monumenten zijn materiële bewijzen van een verleden waarmee wij in het reine moeten komen. We moeten ons realiseren wat de kolonisatie betekend heeft voor ons en voor de Congolezen en de gevolgen ervan tot op de dag van vandaag.
- Het besmeuren van beelden van Leopold II naar aanleiding van de Black Lives Matter protesten was geen emotionele reactie, wel een reactie van onmacht. Als je al zo lang niet gehoord wordt, dan is actief protest de enige mogelijkheid die rest.
- We fietsten langs de Antwerpse Leien, die genoemd zijn naar de geallieerde landen na WOI. Er ontstaat een soort competitie tussen zaken die men wil herinneren via de openbare ruimte, maar gezien de belangrijke rol van Congo in onze geschiedenis, zou het logisch zijn om hier meer naar te verwijzen in de publieke ruimte.
- Dekoloniseren is herkoloniseren, nu moeten wij onze denkbeelden en instellingen laten bezetten.

2. Zakayo Wandoloh van Stampmedia over actief burgerschap en samenwerking met Permeke

Directrice van de Permeke Bibliotheek, Christel Kumpen, luidt met een welkomstwoordje de namiddag in. Want Permeke wil een bibliotheek van en voor alle Antwerpenaren zijn. Een ambitieus dekoloniseringstraject staat in de startblokken.

Permeke werkt hier samen Zakayo Wandoloh van Stampmedia, een organisatie die de stem van jongeren die nu onvoldoende gehoord wordt, luider laat klinken. Bij Stampmedia kunnen zij naar hartenlust experimenteren met media, maar het is ook een professioneel persagentschap dat andere mediaspelers helpt om representatiever nieuws te maken. [Download hier de presentatie.](#)

Zakayo vertelt hoe zij voornamelijk Afro-Belgische jongeren begeleiden – denk aan vorming, lees- en debatclubs, lezingen - om via journalistieke stukken, video's, sociale media, enzovoort verhalen te brengen die zij belangrijk vinden. Die verhalen gaan niet zelden over racisme, discriminatie en dekolonisering.

Vertrouwen is een sleutelwoord. Stampmedia wil het zelfvertrouwen van de jongeren opkrikken, maar ook hun vertrouwen in (publieke) instellingen herstellen, want dat is vaak zoek als gevolg van negatieve ervaringen. Ook in de trajecten die zij opzetten op

vraag van partners (zoals culturele centra en instellingen, jongerenorganisaties, lokale besturen, etc.) is vertrouwen cruciaal. Komt de vraag van één geëngageerde medewerker of is er een breder draagvlak voor een dekolonisatietraject? Is de vraag oprecht en worden er tijd en middelen voorzien? Is er bereidheid om echt in dialoog te gaan met de jongeren en er een co-creatief proces van te maken? In de samenwerking met Permeke, bleken deze voorwaarden vervuld te zijn. In het dekoloniseringstraject dat zij gaan lopen, vervullen de jongeren van Stampmedia een sleutelrol.

3. Lieve Willekens van Permeke over het dekoloniseringstraject 'Dekoloniseren en verbreden in Permeke'

Lieve trekt samen met Zakayo het traject 'Dekoloniseren en verbreden in Permeke'. Als kersvers publieksmedewerker kreeg zij de opdracht om een divers publiek aan te trekken met het project 'Leesclub Congo', een reeks van 6 avonden waarin boeken besproken werden van Vlaamse schrijvers met een fascinatie voor Congo. Na wijs beraad werd het project uitgesteld. Want, zegt Willekens:

"Hoe kan het zijn dat er anno 2020 een leesclub georganiseerd wordt over Congo die enkel gevuld is met Vlaamse auteurs? Wat is de maatschappelijke relevantie? Waarom wil een bib als Permeke deze leesclub laten plaatsvinden? Wie verwacht men op zo'n leesclub? We worden om de oren geslagen met het begrip 'diversiteit', maar in realiteit blijkt dat we nog steeds gevangen zitten in een witte wereld: omringd door uitsluitend witte mensen, een wit gedachtegoed, een westers referentiekader. De titel van een programma kan dan wel divers ogen, maar hoe zit het met het publiek dat er naartoe komt? Luisteren we echt naar wat verschillende mensen op een podium willen zien? Weten we welke boeken al die verschillende mensen in onze stad, met een andere afkomst en nog meer talen, willen lezen?"

Lieve laat zich graag inspireren door professor Olivia Rutazibwa: *"Zit je op een positie van macht en voel je de urgentie om iets te veranderen, gebruik dan je ellebogen en doe er iets aan. Zit je op een positie van macht en voel je de urgentie niet, maak dan plaats."*

Nadat de leesclub werd uitgesteld, begon het traject met Stampmedia, dat de naam 'Dekoloniseren en verbreden in Permeke' kreeg. Het doel is om een proces in gang te zetten van bewustwording bij zowel het personeel als de bezoekers over noodzakelijke dekoloniseringsprocessen in de maatschappij en de impact daarvan op de collectie, werking, het publiek en de activiteiten. Dat doen ze door:

- **Denktank jongeren Stampmedia:** Permeke functioneert als broedplaats waar de jongeren kunnen programmeren, cureren, debatteren en experimenteren, met als doel te dekoloniseren en te verbreden.
- **Adviesraad:** een kleine groep jongeren en experts in dekoloniseringsprocessen, interculturaliteit en literatuur beheersen het proces, ontwikkelen een visie en missie en beargumenteren waarom activiteiten wel of niet passen binnen een meerstemmige werking van Permeke.
- **Ambassadeurs** zullen aangesteld worden voor de anderstalige en internationale collectie. Die bevat nu vooral Spaanse, Engelse, Duitse en

Franse werken, maar zal in de toekomst uitgebreid worden met Turkse, Arabische en Poolse werken.

- Het **personeel** (collectie, bib, programma, jeugd, onthaal, taalpunt, communicatie) wordt betrokken bij het traject.

4. Workshop 'Tienstappenplan voor de kunstensector'

In 2018 schreef Tunde Adefioye, een ronkende naam in de cultuurwereld, het [Tienstappenplan voor de kunstensector](#). Het doel: als cultuursector een betere weerspiegeling van de samenleving zijn. Het manifest reikt concrete tips aan, vaak op organisatieniveau, waardoor ze ook bruikbaar zijn voor lokale besturen.

Na een korte introductie, gingen drie werkgroepen aan de slag met telkens 2 stappen. Ervaringen werden uitgewisseld, mogelijkheden, maar ook hindernissen om de stappen in de praktijk te brengen besproken. Uit de terugkoppeling bleek dat er al wel wat beweegt bij de lokale besturen, maar dat de uitdagingen groot zijn en er nog een lange weg te gaan is:

- Lokale besturen weerspiegelen onvoldoende de diversiteit in onze samenleving. Het zijn zeer witte organisaties, zowel qua interne werking (bv. personeelsbeleid, adviesraden, referentiekaders,...) als qua externe dienstverlening (programmatie, communicatie, samenwerkingsverbanden,...)
- De eerste stap is introspectie. Durf jezelf in vraag stellen. Denk na over de manier waarop de jarenlange dominantie van witte, westerse referentiekaders onze manier van werken beïnvloedt. Vanuit welk referentiekader beoordelen we wat kwalitatief is en wat niet? Zijn inspanningen inzake diversiteit en inclusie gemeend en leiden ze tot structurele veranderingen, of zijn ze toch vooral voor de schone schijn?
- Versterk intern het draagvlak voor verandering door zelf actie te ondernemen en mobiliseer bondgenoten. 'Niet-racisten' die neutraal toekijken, zullen racisme en discriminatie de wereld niet uit helpen. 'Anti-racisten' gaan actief de strijd aan met ongelijkheid. Dat geldt zowel op individueel niveau (bv. tussenkomen bij racistische voorvallen) als op organisatieniveau (bv. een antidiscriminatieplan).
- De geijkte vormen van communicatie en samenwerking vertrekken vanuit een wit referentiekader, waardoor doelgroepen niet bereikt worden.
 - Maak je communicatie (bv. brieven, brochures, ...) toegankelijker voor laaggeletterden en anderstaligen. Iedereen heeft overigens baat bij duidelijke, eenvoudige communicatie.
 - Ga outreachend te werk, kom uit je kot (als corona het toelaat), zoek actief de doelgroepen op die je wil bereiken en betrek hen van in het begin.

- Stel je infrastructuur open of ga nog een stap verder: laat je instelling bezetten. Geef alle verenigingen toegang door bijvoorbeeld tarieven te verlagen of te werken met sociale tarieven.
 - Probeer niet met 1 voorstelling alle doelgroepen willen bereiken
- Herverdeel de middelen tussen grote en kleine spelers
 - Doorbreek het 'ons kent ons'-probleem in de werking met huiskunstenaars. Werk met lokaal talent en ga op prospectie, zowel intern bij andere diensten als extern bij andere organisaties.
 - Werk drempels weg in criteria.
 - Laat ruimte in je programma voor initiatieven op korte termijn
 - Dekoloniseer je kwaliteitscontrole. Kwaliteit is subjectief. Wat jij kwalitatief vindt, vindt je doelgroep misschien rommel. En omgekeerd. Bepaal samen met partners wat 'kwaliteit' betekent.
- Lokale besturen willen hun adviesraden diversifiëren, zowel qua leeftijd, achtergrond als gender. Structuren moeten van onderuit opengegooid worden. Zoek medestanders en gebruik andere werkvormen en methodieken. Wees creatief en verzin bijvoorbeeld alternatieven voor de klassieke vergaderingen.
- Vlucht het stelen van andermans goed. Ideeën en methodieken van kleine organisaties worden vaak overgenomen door grote organisaties. Wees je bewust van je machtspositie, betrek kleine spelers van in het begin in een proces van co-creatie.

5. Interactieve lezing: intersectionaliteit en anti-racisme in de culturele sector (Tunde Adefioye)

1. Kimberlé Crenshaw: grondlegger van intersectionaliteit
 - a. <https://youtu.be/akOe5-UsQ2o>
 - b. Er wordt enkel gepraat over zwarte, mannelijke slachtoffers van politiegeweld
 - c. Er is amper bewustzijn over politiegeweld tegen zwarte vrouwen, omdat dit buiten onze denkkaders valt. Daardoor wordt er ook geen beleid rond gevoerd en wordt daar ook niet om gevraagd.
 - d. Veel mensen vallen door de mazen van het net, omdat er geen denkkaders voor bestaan.
 - e. **Intersectionaliteit:** (ook wel kruispuntdenken) is het fenomeen dat maatschappelijke ongelijkheid zich voordoet langs verschillende assen, die elkaar snijden; de notie dat individuen in een samenleving discriminatie en onderdrukking ondervinden op grond van een veelvoud van factoren, zoals gender, geslacht, leeftijd, klasse, etniciteit, enzovoort. Iemand die zich op een kruispunt bevindt waar meerdere discriminatiegronden samenkomen, is sterker benadeeld en loopt meer risico op discriminatie. Op deze manier komen unieke ervaringen van discriminatie tot stand die niet te herleiden zijn naar slechts één onderdrukkingsmechanisme zoals seksisme, racisme, klassendiscriminatie, trans- of homofobie.
2. SLOW 1: Wat is moslimfeminisme?
 - a. https://www.youtube.com/watch?v=bZ8v_OR3fME
3. Beyond the Binary ism Warrior Poets (geïnspireerd door het werk van Audre Lord)
 - a. Hoe kan je je organisatie openstellen zonder het kader te bepalen? Artiesten kregen vrijheid, ruimte en middelen zonder voorwaarden.

- b. Intersecties in dit project: gender, seksualiteit, transseksualiteit, huidskleur, klasse
4. Ibrahim X Kendi (auteur 'How to be an anti-racist')
 - a. "The opposite of racist isn't 'not racist.' It is 'anti-racist.' What's the difference? One endorses either the idea of a racial hierarchy as a racist, or racial equality as an anti-racist. One either believes problems are rooted in groups of people, as a racist, or locates the roots of problems in power and policies, as an anti-racist. One either allows racial inequities to persevere, as a racist, or confronts racial inequities, as an anti-racist. There is no in-between safe space of 'not racist'"
5. Stuart Hall (grondlegger culturele studies)
 - a. "These earlier forms (of racism) have been powerfully transformed by what we can only call a new form of cultural racism. That is to say the differences in culture, in ways of life, in systems of beliefs, in ethnic identity and tradition now matter more than anything we can trace to genetic or biological form of racism..."
 - b. Biologisch racismisme is vervangen door cultureel racismisme
6. Not My Paradise
 - a. <https://www.youtube.com/watch?v=FkKcpBEruFg>
7. Gloria Wekker (auteur 'Witte Onschuld')
 - a. "An unacknowledged reservoir of knowledge and affects based on four hundred years of Dutch imperial rule plays a vital but unacknowledged part in dominant meaning-making process, including the making of the self, taking place in Dutch society."
 - b. Verwijst naar de Nederlandse canon: omvat 600 jaar geschiedenis, maar de reikwijdte is beperkt. Door te bepalen wat het betekent om een 'echte' Nederlander te zijn, sluit je veel mensen uit. Hoe kunnen zij deelnemen aan betekenisgeving als we onze geschiedenis niet verruimen.
 - c. In geen enkele Nederlandse universiteit was er een departement dat zich volledig focuste op de koloniale geschiedenis van Nederland.
8. Coloured Swans III Harriet's Remix
 - a. [https://www.kvs.be/nl/agenda/234/Moya Michael Kosmonaut KVS/Coloured Swan 3 Harriet%27s reMix/](https://www.kvs.be/nl/agenda/234/Moya_Michael_Kosmonaut_KVS/Coloured_Swan_3_Harriet%27s_reMix/)
 - b. Voorzie ruimte en middelen zodat een nieuwe generatie Belgen zijn eigen verhaal kan ontwikkelen
9. SLOW #05
 - a. [https://www.kvs.be/nl/agenda/220/Dayna Ash Haven For Artists KVS/SLOW 05 Queer Courage/](https://www.kvs.be/nl/agenda/220/Dayna_Ash_Haven_For_Artists_KVS/SLOW_05_Queer_Courage/)
10. Angela Davis
 - a. "I have a hard time accepting diversity as a synonym for justice. Diversity is a corporate strategy. It's a strategy designed to ensure that the institution functions in the same way that it functioned before, except that you now have some black faces and brown faces. It's a difference that doesn't make a difference..."
 - b. Het is niet genoeg om wat kleur in je organisatie te brengen. Stel jezelf de vraag: wie kan mijn plaats innemen binnen 10 jaar?
11. Urban Woorden/Artforum (nieuwe naam binnenkort!)

- a. <https://www.artforum.be/>